

Nr 781

Av herr Persson, Yngve, m. fl., om sänkning av den allmänna pensionsåldern, m. m.

(Lika lydande med motion nr 891 i Andra kammaren)

Enligt AFL föreligger rätt till folkpension och — utom i vissa fall — tilläggs pension i form av ålderspension från och med den månad 67-årsåldern uppnås.

Av ca 2,5 miljoner heltidsanställda löntagare, varmed förstås de som arbetar mer än 25 timmar per vecka, får uppemot 1,1 miljon, alltså nära hälften, pension via anställningsvillkoren vid tidigare tidpunkt, bl. a. vid 65, 63 och 60 år och t. o. m. ännu lägre ålder. I dessa löntagarkategorier på den privata arbetsmarknaden har kvinnorna ofta lägre, icke sällan betydligt lägre pensionsålder än männen. Sålunda förekommer t. ex. att kvinnorna får pension vid 60 och männen vid 65 år inom en och samma löntagargrupping. Det är alltså inte ovanligt att somliga kvinnor erhåller pension sju år tidigare än de kvinnor som endast har AFL-förmånerna att tillgå.

Dessa i pensionsåldershänseende gynnade grupper har som regel dessutom betydande tillägg både före och efter 67 år till de pensionsbelopp som utgår enligt AFL och vissa icke oväsentliga förmåner i övrigt. Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att ungefär halva egentliga löntagarkåren i vårt land behandlas avsevärt bättre i fråga om pensionsålder och pensionsersättningar än den andra halvan, som främst består av kroppsarbetarna i landet.

Denna förmånligare behandling som vissa löntagargrupper åtnjuter via anställningsvillkoren är inte grundad på några som helst utredningar eller försök till objektiva värderingar av de krav som ställs på grupper och individer av löntagare i vårt produktionsliv. Som vi skall belysa närmare nedan kan inte heller anföras något som helst sakligt skäl för den olika behandling av löntagargrupperna som det här är fråga om. Systemet är uteslutande ett uttryck för grupp- och privilegietänkande med rötter i det gamla klassamhället. Det upplevs också som högst orättfärdigt, diskriminerande och oförnuftigt inte bara av de missgynnade utan också långt in i de gynnades läger. Kraven på en ordentlig översyn av pensionsförhållandena i landet, inte minst med avseende på löntagarpensionerna, framstår därför som högst angelägna.

Ett reformkrav som blivit mycket aktuellt i den allmänna opinionen på senare tid är införandet i AFL av möjligheten till pensionering i vissa fall vid tidigare tid-

punkt än den allmänt gällande, alltså en rörlig pensionsålder. Det kan inte heller råda någon tvekan om att mycket starka sakskaäl talar för en sådan ordning, alltså ett system som å ena sidan tryggar en absolut rätt till pension vid viss ålder och å andra sidan medger vissa hänsyn till enskilda individers och yrkesgruppers sakliga behov av pension av annat än medicinska skäl vid tidigare tidpunkt utan minskning av pensionsersättningarna. Detta torde för övrigt vara det enda system som i verklig mening tillåter ett beaktande av alla de realiteter som bör få göra sig gällande i ett dylikt sammanhang. En sådan metod bygger på sakliga förhållanden och är sålunda helt överlägsen den orättfärdiga ordning vi f. n. har på löneemarknaden i fråga om pensionsåldern.

Riksdagen har som bekant hemställt om utredning av lägre pensionsålder för arbetare under jord i gruva. Detta är ett exempel på differentiering med hänsyn till arbetskraven på en *yrkesgrupp*, vilken lösning för övrigt kan bli aktuell för andra yrkesgrupper med särskilt påfrestande arbete därest principen som sådan erkännes.

När det gäller frågan om en *individuell* rörlig pensionsålder inom AFL, har LO i dagarna i skrivelse till regeringen hemställt om snara åtgärder, och regeringen har i sin tur utlovat en snabbutredning, varför en reform enligt LO:s intentioner kan förväntas inom relativt kort tid. Vad det här är fråga om är således att möjliggöra pensionering av enskilda tidigare än vad som allmänt gäller vid exempelvis hårt och påfrestande arbete, vid äldre arbetstagares svårigheter att erhålla arbete över huvud taget eller då en arbetstagar befinner sig i en situation där humanitära och sociala skäl motiverar detta. Enligt LO:s förslag skulle den begärda snabbreformen tillåta dylik förtidspensionering från 63 år. Det innebär att en reform enligt LO-förslaget får betydelse även för vissa av de löntagare som nu har pension vid lägre ålder än 67 år, exempelvis de stora tjänstemannakategorier som får pension vid 65 år. LO:s förslag berör således alla i vårt land utom dem som har en särskilt exklusiv pensionsålder via anställningsvillkoren.

En annan reform av AFL:s pensionsregler som — åtminstone bland dem som nu har pensionsrätt först vid 67 år — upplevs såsom särskilt angelägen är en sänkning av den allmänna pensionsåldern. Kravet grundas dels på uppfattningen att 67 år är en för hög ålder med hänsyn till de krav som ställs på individen i arbetslivet, dels på att en sänkning av den allmänna pensionsåldern är ett förnuftigt sätt att använda standardstegringen och dels på rena rättviseskäl, alltså det förhållandet att andra grupper har lägre — somliga betydligt lägre — pensionsålder än den AFL medger. Vår erfarenhet är att rättvisesynpunkten har mycket stor betydelse för denna opinion. Vi anser också att enbart denna är skäl nog att aktualisera kravet om sänkning av pensionsåldern enligt AFL.

En rörlig pensionsålder på grundval av välvägda medicinska och sociala hänsyn möjliggör självfallet i och för sig en högre allmän pensionsålder än vad som är möjligt utan en sådan flexibilitet. Den ideala framgångsmetoden vore naturligtvis också att man fritt och så objektivt som möjligt kunde pröva den allmänna pensionsåldern i ljuset av det läge som uppstår vid införandet av den flexibla pensionsordningen och med hänsyn till vad som kan anses lämpligt och naturligt i vår tid

med dess värderingar, resurser och förhållanden i övrigt. Den omständigheten att nära hälften av löntagarna har en pensionsålder på 65 år och därunder och att det tydligen inte kan förväntas att dessa grupper medverkar till en höjning av pensionsåldern i vart fall över 65 år, även om en närmare utredning skulle tala härför, skapar emellertid ett "låst" läge, som direkt framtvingar en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år — den åldersgräns som gäller för huvudgruppen manliga tjänstemän på den privata arbetsmarknaden. Härför talar rättvisa och rim och reson. Som emellertid tidigare framhållits motiverar även starka praktiska och sakliga skäl en sänkning av den allmänna pensionsåldern, särskilt om förtidspensioneringen av något skäl utformas så, att den inte i tillräcklig grad täcker de sakliga behoven.

Vi anser det sålunda angeläget att så snart som möjligt genomföra en sänkning av den allmänna pensionsåldern enligt AFL till 65 år och att detta får ske utan försämring av pensionsnivåerna.

En sänkning av den allmänna pensionsåldern i AFL till 65 år och införande av rätt till tidigare pension individuellt och gruppvis i vissa fall får givetvis till resultat att förmånsskillnaderna i de olika pensionssystemen minskas rätt väsentligt, därest de redan gynnade grupperna inte får sina förmåner ytterligare utbyggda. Men även om dessa reformer genomföres, kommer betydande förmånsskillnader att kvarstå mellan olika löntagargrupper. Således kommer alltfört stora skikt löntagare att ha lägre, delvis betydligt lägre pensionsålder än andra. För ungefär halva löntagarkåren kommer pensionsersättningarna att vara högre, ja, i icke ringa utsträckning mycket högre, än för den andra halvan löntagare. Andra icke oväsentliga skillnader kommer också att kvarstå.

Som tidigare framhållits kan inga som helst sakskäl anföras till försvar för skiljaktiga löntagarpensioner, vare sig det rör sig om nuvarande diskrepanser eller de som skulle återstå efter införandet av en rörlig pensionsålder med 65 år som bas. Vi betraktar därför de ovan antydda reformerna, hur viktiga de än är, endast som etapplösningar, som på litet längre sikt måste uppföljas genom en reform som ger alla löntagare i vårt land pensioner efter enhetliga grunder och helst inom ett för alla löntagare gemensamt system. Hur överflödigt det än kan förefalla, vill vi anförä några av de väsentligaste skälen härför.

Den nuvarande ordningen är, som redan framhållits, i högsta grad orättvis och utmanande för rättskänslan i en tid då jämlikhets- och rättfärdighetstanken vunnit bred anslutning hos vårt folk och är aktuellare än sannolikt någonsin i samhällsdebatten och reformpolitiken. I dag inser också medborgarna i allmänhet rätt väl att dessa förmånsskrankor på intet sätt är ett pris som vi måste betala för en god ekonomisk och social utveckling. Tvärtom anser allt större kretsar att de sociala förmånsskillnaderna på arbetsmarknaden är ett irrationellt och utvecklingshämmande inslag inte bara för produktionslivet utan även för hela vårt samhälle. En lätt registrerbar negativ effekt är att de olika pensionssystemen starkt motverkar och ibland helt hindrar arbetstagarens rörelsefrihet på arbetsmarknaden, till skada för både individen och vårt produktionsliv, vars dynamik kräver stor rörlighet och an-

passningsbarhet av arbetstagaren. Visserligen utgör också andra skillnader i de allmänna anställningsvillkoren hinder av samma slag, men starkt varierande pensionsvillkor torde spela en särskilt negativ roll, då det gäller individens val av yrken och arbetsuppgifter och vid anpassning till förändringarna på arbetsmarknaden. Det råder inte heller någon tvekan om att även de som har de bättre förmånerna ofta binds av dessa på ett sätt som står i strid med deras intressen i övrigt. ATP-reformen avsåg bl. a. att underlätta arbetskraftens rörlighet, vilket den också gör. Hindren förorsakas av påbyggnadssystemen.

Den olika behandlingen av löntagarna har också socialpsykologiska effekter, som inte kan negligeras. Den bidrar att konservera privilegietänkande och felaktiga värderingar av människor och deras uppgifter och insatser i samhället. Systemet utlöser också aggressioner och skapar främlingskap mellan olika medborgare och yrkesgrupper till skada för den allmänna samhällsatmosfären och den demokratiska utvecklingen över huvud taget i vårt land.

Försvararna av den nuvarande pensionsordningen för löntagarna brukar hävda att de gynnade grupperna själva får betala merförmånerna genom sämre arbetsvillkor i övrigt. Man hävdar också att dessa förmåner är något man åstadkommit på egen hand genom sina organisationer och att diskrepanserna sålunda närmast är ett uttryck för hur angelägna olika löntagargrupper varit att uppnå goda sociala förmåner.

Vi underkänner helt denna argumentation. Sanningen är att samma löntagargrupper också har bättre sociala förmåner i övrigt och oftast behandlas bättre än övriga i lönehänsende, inte sällan mycket bättre. Därför är det klart att somliga gruppers merförmåner får betalas av hela samhällskollektivet och särskilt av dem som missgynnas av gällande ordning. Det är inte heller så att skiljaktigheterna är uttryck för att de gynnade grupperna haft en hetare vilja än övriga att skapa en god social trygghet. Förhållandet är närmast det att systemet med olika behandling och värdering av olika löntagargrupper uppkom och utvecklades i allt väsentligt innan ifrågavarande löntagargrupper hade organiserat sig fackligt och genom kollektivavtal eller på annat sätt kunnat öva påtagligt inflytande på anställningsvillkoren. Det erkänns visserligen att dessa grupper i senare tid vetat att väl tillvarata sina intressen på området. Man har dock haft det mycket lättare än andra att hävda sina intressen på grund av det mönster som utbildats och den tradition som gäller. De har inte heller mött några egentliga svårigheter att vinna gehör i arbetsgivarvärlden för sin förmånmässiga särställning till skillnad mot kroppsarbetarna, som nästan helt fått lita till samhället och sociallagstiftningen för att tillgodose t. o. m. sina mest trängande sociala behov. Vi anser sålunda att inte heller några moraliska skäl kan anföras för ett bibehållande av nuvarande uppenbart orimliga pensionsordning.

Vi vill också erinra om tvenne synpunkter av något annat slag, som talar för en enhetlig pensionsordning för löntagarna.

De oberättigade förmånsskillnaderna mellan löntagarna utgör i dagens Sverige ett betydande hinder, när det gäller en förnuftig planering och disponering av det

ökande välståndet. Orättvisorna utlöser krav från de missgynnade på tillrättaläggande, och de gynnade söker bibehålla gamla förmånsrelationer på ett eller annat sätt i en ständig cirkelgång. Denna situation begränsar givetvis dispositionsfriheten och leder till snedvridna ambitioner hos alla löntagargrupper. På så sätt pressas fram reformer som, vid en mera samlad och fri bedömning, skulle te sig mindre angelägna än andra. Denna situation som är en ytterst påtaglig realitet, oavsett det gäller löner eller sociala förmåner, är naturligtvis också en av orsakerna till den då och då uppdykande tendensen till överansträngning av vår ekonomi. Vi anser således att också denna problematik bör beaktas i reformpolitiken.

Det bör också erinras om att ett enhetligt pensionssystem skulle ha den fördelen att den omfattande och för samhället mycket kostsamma pensionsadministration som vi nu har på grund av den splittrade ordningen skulle försvinna. Besparingarna härigenom skulle uppenbarligen bli rätt betydande.

Som redan sagts finner vi således en enhetlig pensionsordning för alla löntagare välgrundad och synnerligen angelägen. En sådan kan naturligtvis rent tekniskt ordnas via anställningsvillkoren, om alla berörda parter skulle visa sig villiga att medverka härtill, vilket i så fall skulle ske genom ett kompletteringsarrangemang till AFL i stil med något av de nu gällande systemen för stats- och kommunalanställda eller privatanställda tjänstemän. En dylik lösning förefaller emellertid långsökt och orationell då vi har det geniala system som tilläggs pensionen enligt AFL utgör att tillgå och i vilket man utan alltför stora svårigheter torde kunna göra erforderliga anpassningar. Ett annat skäl som talar för denna lösning är att en avtalsmässig reglering inte får samma säkerhet och stabilitet över sig som en lagstadgad ordning.

Vi är självfallet klart medvetna om att vissa löntagargrupper har så goda förmåner, kanske främst i fråga om pensionsåldern, att ett enhetliggörande på grundval av de bästa pensionsarrangemangen är uteslutet, i vart fall på kort sikt. De problem som detta förhållande reser bör emellertid kunna lösas via övergångsarrangemang av något slag. Det väsentliga är inte heller att fullständig enhetlighet kan uppnås omgående och i ett sammanhang, hur motiverat detta i och för sig än är, utan att grunden läggs till en ordning i vilken ett slutligt iväxande kan ske inom en relativt kort tid.

En samlad lösning av pensionsfrågan för löntagarna torde förutsätta pensioner utöver ersättningsnivån enligt AFL, eftersom betydande grupper redan har högre pensioner. Vi är livligt medvetna om att det kommer att bli rätt kostsamt med denna anpassning uppåt för ca halva löntagarkåren. Det visar emellertid bara hur olika löntagarna behandlas i vårt land. Kostnadsaspekten får därför inte hindra utjämningen, som vi anser måste ske under alla förhållanden, således även ifall vi inte skulle visa oss beredda att skapa ett enhetligt pensionssystem för alla löntagare.

Med återopande av vad härovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag beträffande

dels en sänkning av den allmänna pensionsåldern enligt AFL till 65 år,

dels en enhetlig pensionsordning för löntagarna närmast på grundval av pensionssystemet enligt AFL.

Stockholm den 27 januari 1969

Yngve Persson (s)

Lage Svedberg (s)

Ove Karlsson (s)

Ivar Andersson (s)

Tage Larfors (s)

Kaj Lokander (s)

Ivar Högström (s)

Eric Norberg (s)

Otto Stadling (s)

Gunnar Rönnerberg (s)

Lennart Wanhainen (s)
